

Ние, авторите на художествени произведения, трябва да се научим на търпимост. Аз не говоря за търпимост към безобразията и произвола, които понякога се допускат в литературните оценки. Аз имам предвид онази необходима, онази благородна търпимост, която ще позволи на литературната критика да взема ясни, дори категорични становища срещу бездарни и пошли книги, срещу мръсния поток от спекулативни съчинения; имам предвид онази търпимост, при която и на нас самите, независимо от собственото ни самочувствие, ще ни се казват горчиви неща за езика, за композицията, за образите, за идейно-художествената завършеност на нашите творби.

Ние не бива да гледаме на литературната критика като на едно идеално явление, напротив — щом сме реалисти, трябва да допускаме възможност и от грешки. Случва се и по-лошо: критикът може да се окаже просто немарлив и бездарен, какво от това? Нали той не решава съдбата на твсето произведение? Бъди спокоен, бъди уверен в себе си, в края на краищата — разчитай на читателя, поне той във времето не греши и рано или късно все ще плюе на несправедливата критика, за да отнесе в съзнанието си не друго име, а твоето име, скъпи мой авторе!

Ние може да се шегуваме, че критикът е наш класов враг, но когато говорим сериозно, длъжни сме да признаем, че той е наш съратник, наш другар и приятел по дело. И както не е редно той да надценява себе си, така не е редно пък ние да го подценяваме. Некада бъдем на равна нога, при равни условия и на всекиго да се въздава според труда и таланта!

Накъсо: аз мисля, че периодът, необходим на литературната критика да си поеме въздух, свърши и сега е време тя най-енергично да се включи в литературния процес. По това ще съдим за нейните сили, за нейните способности, за нейната решителност да служи на съвременната българска литература.

ЗА ПО-ГОЛЯМ АВТОРИТЕТ НА ЛИТЕРАТУРНАТА КРИТИКА

Емил Манов

Към критиката винаги съм се отнасял с уважение. Но ако кажа, че съм влюбен в нея, очевидно ще излъжа, тъй като е прекалено да се иска от някого да люби тоягата, която със завидно постоянство се размахва под носа му. . .

Нейсе, шегата настрана. Нека да бъдем обективни и да кажем, че споровете около „проблема“ дали литературната критика е равноправна с другите литературни жанрове ми се струва безпредметен. Според мен това зависи от самата критика, както зависи от белетристиката или поезията дали ще е равноправна с критиката. Една критическа статия може да се чете с радост и удоволствие, както и всяка друга литературна творба.

За съжаление това не се случва много често и големият шум, който се вдига напоследък около „правата“ на критиката, има известно основание:

то се крие както в неправилното отношение на някои писатели към критиката, така и в липсата на вътрешна увереност у някои критици. Когато не се чувствуваш сигурен в себе си или в поезията си, почваш понякога да крещиш и да се биеш в гърдите, без да знаеш защо. . .

Независимо от това, струва ми се, че нашата критика не е намерила своето достойно място в литературния ни живот. Не само тя е крива за това. Лоша роля играят също така интересите, дирижиранятия и сметките на литературните редакции. Често пъти те я отклоняват от нейния законен стремеж към по-голяма обективност, често пъти я ограничават по недопустим начин и я насочват така, че тъкмо оценката на художественото произведение остава засенчена от извънлитературни съображения. . . Ненормално е например, че у нас съществуват автори и книги, за които критиката не може да изрече нищо друго, освен благи приказки и дитирамби, както впрочем е ненормално и обратното явление. Тези неща се знаят от всички и те именно внасят нотки на неуважение към критиката. Те създават атмосфера на безпринципност и нравствена корупция сред критиците, поне сред оная част от тях, които се съобразяват не толкова с нуждите на литературното развитие и със своите убеждения, колкото с нуждата „да си пробият път“. Това засяга особено някои критици от помладото поколение, с които редакциите много не се церемонят. . . И ние сме свидетели как наред с талантиливи, но неустойчиви на съблазънта хора си „пробиват път“ и просто бездарни и безскрупулни драскачи, как се боричкат, „заемат позиции“, приспособяват се към конюнктурата и овладяват „тайните“ на . . . творческата кариера, без да ги е еня за нищо друго. За беда тази неприятна картина остава сякаш във вън от зрителното поле на някои редактори, които продължават да търсят не критици, а марионетки.

И още един недостатък на нашата критика. Мисля, че като цяло, в по-голяма или по-малка степен тя си остава откъсната от обществения контекст на литературните явления, от проблемите на нашето време. Така беше преди няколко години, когато господствуваше повърхностният социологизъм в анализите и оценките на произведенията, така е и сега, когато главното внимание на критиката се насочи към психологическите и естетически страни на творбата, към самоцелния разбор на образи и достойнства. Имам предвид, че на нашата критика липсват онези обществено-философски съждения и обобщения, които биха ни помогнали да възприемем дадена творба, пък и целия литературен процес като отражение на самата действителност, като резултат на нейните изменения и нейното пречупване в съзнанието на художника; които биха превърнали самата критика в сериозен и дълбок разговор-размишление върху живота и историческата съдба на нашия народ.

Ще се поясня с един пример. След 1956 г. в нашето литературно развитие под влияние на известните вече и важни събития в обществения живот настъпиха сериозни промени. При всичките ѝ слабости и грешки литературата ни се „приземи“, приближи се по-плътнo до действителния живот на хората. Тя изостави лъженеокласицизма на високата фраза, отърси се от вредния фалш на оптимистичните схеми, върна се, ако може да се употреби тоя израз, към своята собствена природа, към истинската си обществена функция. Според мен това е съвсем очевидно и дори вече не предизвиква прения. А нашата литературна критика и досега не се е опитала да обясни това явление, да му даде спокойна и реална оценка, да изследва онези промени в действителността и в съзнанието на художника, които не падат от небето и които са толкова явни и безповратни. И досега

критиката се задоволява да ръкопляска или да осъжда отделни страни от този процес на преустройство, труден и мъчителен, да разглежда неговите почти неизбежни кривулици просто като „отклонения“ в една или друга посока, като „ревизионизъм“, „догматизъм“ и пр. (А колко по-разумно би било да се търси в едно произведение степента на правдивост, авторските размисли върху нашето време, авторски индивидуални черти и пр.! Връзката между политиката и теорията, от една страна, и художественото творчество, от друга, далеч не е така простичка и непосредствена, както се струва на някои наши критици и теоретици.) Според мен това е несериозно и твърде малко полезно.

Би трябвало нашата критика да стане и по-марксистка, и по-реалистична, и по-философски наситена. Гръмката лява фраза не е марксизъм, както не е марксизъм и безпринципността — нека бѣда извинен за изречената банална истина, но тези неща за съжаление все още се котират. А време е да се заговори за тях. И време е нашата литературна критика и теория сама да поеме този разговор, ако иска да се наложи на съзнанието на писатели и читатели, ако иска да бѣде не само съдия, все едно благо-склонен или строг, но и приятел на писателя.

Опитах се да посоча по-горе, че трудностите в развитието на нашата критика не носят чисто литературен характер. Разбирам това и все пак тези неща трябваше да се кажат. Нека се надяваме, че ще дойде време да си разменим и комплименти.

ЗА КРИТИКАТА ИЛИ ЗА КРИТИКА?

Йордан Радичков

Определени хора, съзнаващи цялата отговорност на своята работа, са се залавяли да проникнат в същността на литературните явления, като търпеливо са преминавали по цялата неравномерна повърхност на литературата ни, изследвали са я и продължават да я изследват при пълна публичност. Лично аз дълбоко уважавам заниманията на тия литературни критици и те покриват понятията ми за литературна критика. Вярно е, че са малцина, но мигар тая трудна работа, която изисква извънредно силно нажежаване на мисълта, би могла да се върши от всекиго. Непомятени са ми желанията на някои наши издания да се говори все повече за литературната критика, та даже сме и свидетели как огромни пространства на тия издания се завземат в спорове има ли тя място или няма, гледа ли си добре работата или произнася само благи думи, в състояние ли е да изпълнява задачите си и т. н. и т. н.; сякаш някой ѝ е отнел правата или пък не иска да ѝ признае заслуги. Несимпатично е — тъй мисля — когато някой е особено настойчив нещо да му се признае. Най-малко тая работа е несериозно занимание за сериозни хора. Съществува естествено и неприязън, и раздражителност по определени забележки в творчеството на тоя или оня писател, натрупали са се лични съображения и отчуждаване на оценката на писатели и книги. Струва ми се, никакви усилия не ще бъдат в състояние да обърнат лице срещу лице хора, които отдавна са